

РЕЦЕНЗИЈА
НА РАКОПИСОТ СО НАСЛОВ „ДОГОВОРНО ПРАВО”
ОД ПРОФ. Д-Р БОРКА ТУШЕВСКА ГАВРИЛОВИЌ, ПРАВЕН ФАУЛТЕТ
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” ВО ШТИП

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев” во Штип, како и Одлуката бр.1102-86/25 од 24.9.2020 година, на редовна седница на Наставно-научниот совет на Правен факултет, одржана на ден 22.9.2020 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- **проф. д-р Гале Галев**, Правен факултет „Јустинијан Први“ при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, професор во пензија,
- **проф. д-р Јадранка Дабовиќ-Анастасовска**, Правен факултет „Јустинијан Први“ при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје,

за изготвување на извештај, рецензија на приложениот ракопис „ДОГОВОРНО ПРАВО” од **проф. д-р Борка Тушевска Гавриловиќ**, наменет за студентите на прв (1) циклус студии на Правен факултет при Универзитет „Гоце Делчев” во Штип.

По прегледот на ракописот Комисијата до Наставно-научниот совет на Правен факултет го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Во учебникот со наслов „Договорно право“, наменет за проучување на материјата по „Договорно право“, анализирани и елаборирани се посебните граѓански договори. Преку системска и продлабочена анализа на материјата, целокупниот материјал содржан во ученикот е структуриран на прецизен, концизен начин, по идентичен концепт на елаборација за сите видови на обработени договори.

При анализата на секој поединечен договор, авторката тргнува од обработување на поимот на договорот, основните права и обврски на договорните страни, правните последици од повредата на обврските од договорот, основните за престанок на договорот и останатите специфики за секој од одделните институти што се предмет на проучување во овој учебник.

Тргнувајќи од постојните (важечките) законски решенија, преку теоретската анализа на националното, компаративното, европското право и судската практика во Република Северна Македонија, авторката опфаќа голем број аспекти на секој од поединечните договори.

Со целосно запазен континуитет во стилот и систематиката на пишувањето, авторката во ниту еден сегмент не отстапува од утврдената структура и содржина на материјалот, и на тој начин успева да напише прегледен, прецизен, јасен и лесно читлив материјал.

При изучувањето на материјалот во учебникот, студентите имаат јасен преглед и структура за сите аспекти на секој од поединечните договори што се предмет на проучување. На овој начин, авторката им овозможува на полесен начин да навлезат во суштината на секој институт одделно, да ги компарираат истите, да ги разграничат еден од друг, како би можеле да ги согледаат сличностите и разликите помеѓу договорите, а особено да ја осознаат правната природа на секој од нив.

Општи податоци за ракописот: Учебникот по предметот „Договорно право“ е со наслов „Договорно право“ и е наменета за студентите од правни студии на Правниот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип. Во рамки на студиската програма на правните студии, предметот Договорно право има статус на задолжителен предмет со фонд на часови 2+2+1 и носи 6 кредити согласно со Европскиот кредитен трансфер систем (ЕКТС). Содржината предвидена во учебникот, целосно кореспондира со потребите и

предвидените наставни единици во наставниот план и програма на предметот Договорно право.

Со публикувањето на овој учебник, студентите од Правниот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип ќе имаат можност материјалот предвиден во наставната програма по предметот договорно право, да го совладаат на поедноставен начин, преку проучување на законските решенија, застапените теоретски становиште кои се однесуваат на законските решенија и Македонската судска практика и во еден сегмент практиката на Судот на правда на ЕУ, во областа на договорно право.

Додадена вредност на овој учебник претставува тоа што авторот на успешен начин покрај теоријата, во анализата на најсуштинските прашања, вклучува и судска практика што опфаќа аспекти на секој поединечен договор предвиден во наставната програма. При анализата на секој од договорите содржани во учебникот, авторката се послужила со практиката што ѝ била на располагање и на успешен начин успеала да ги поврзе теоретските и практичните аспекти на одредени прашања, со што на студентот му дава јасна претстава за функционирањето и примената на анализираните институти во практиката.

Податоци за обемот на ракописот: Учебникот по предметот Договорно право има 303 страници напишани во А4 формат, со фонд на букви Ариал и големина на фонд 11, проред 1. Обемот на содржината ги задоволува критериумите според бројот на часовите и според одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачка дејност при Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Според сознанијата на Комисијата, со исти наслов во 2016 година, авторката има објавено скрипта по предметот Договорно право, со помал обем на содржина, и поинаква структура на презентирање на материјата. Дополнително, во македонската правна литература, во оваа област, издаден е учебник по предметот Облигационо право, со истиот наслов „Облигационо право“, во коавторство на проф. Гале Галев и проф. Јадранка Дабовиќ-Анастасовска. Во овој учебник еден дел се однесува на посебните видови на договори, и авторката во повеќе сегменти се повикува на материјата и литературата содржана во овој учебник. Сепак, овој материјал на авторката, од аспект на содржина и обем опфаќа поголем дел од материјата и во истиот се содржани спецификите на поединечни договори и истите се доведени во врска со нивната практична имплементација.

Краток опис на содржината: Материјата изложена во учебникот опфаќа анализа на договори што се предвидени за изучување согласно со наставниот план и програма на Правниот факултет при УГД, на насоката на правни студии каде се изучува предметот Договорно право. Од аспект на систематиката на излагањето, договорите содржани во учебникот се обработувани согласно со редоследот во важечкиот Закон за облигациони односи на Република Македонија, при што авторката не ги зема предвид трговските договори, што не се предмет на проучување во овој учебник.

Договорите се поделени во посебни поглавја по класификација според правната основа на секој од договорите, односно по групи во којшто спаѓа секој од анализираните договори во материјалот и тоа: договори што се правна основа за пренесување на правото на сопственост врз ствар: продажба, размена, заем, дар; договори што се правен основ за користење и чување на туѓа ствар: закуп, послуга, депозит; договори што се правен основ за здружување а средства: ортаклак; договори што се правен основ за вршење на услуги: договор за залог, договор за гаранција, банкарска гаранција, договор за асигнација, договор за превоз во патниот сообраќај, договор за превоз во железничкиот сообраќај, договор за превоз на патници во авионскиот сообраќај итн.

Во делот на превозот на патници во авионскиот сообраќај, авторката помеѓу другото го обработува и прашањето за нечесните клаузули кај овој тип на атхезиони договори. Сосема оправдано, земајќи ја предвид практиката, авторката се одлучила да ги елаборира спецификите на ова проблематика во делот на авионскиот превоз на патници. Во однос

на другите сообраќајни гранки, сепак, концептот на „нечесни клаузули“ доминира во ова сообраќајна гранка, оттука и сосема оправдано е внесувањето на ова тематска единица.

Авторката во посебна глава го елаборира и договорот за превоз на патници по вода. Иако во Република Северна Македонија овој вид на превоз на патници не е развиен, сепак, земајќи го предвид неговото значење, анализирани се и законските одредби во оваа сообраќајна гранка, со што се заокружува ова прашање. Како надополнување на ова, авторката го обработува и прашањето за комбинираниот превоз на патници, со што ги опфаќа сите аспекти на ова проблематика.

Пред да се впушти во елаборирање на поединечните договори, авторката сосема оправдано на почеток на учебникот ги анализира клучните општи аспекти на договорите, како облигационо правни факти. Имено, учебникот започнува со прашањето за „договорите“ како извор на облигацијата, елементи на договорите и анализа на општиот концепт на „понуда“ и „акцепт на понуда“ како стожерни фази во настанувањето на договорот. Во определувањето на понудата, авторката се задржува само на националните решенија и преку разграничување на „понудата“ од другите иницијални акти за склучување на договор ги истакнува суштинските разлики помеѓу понудата и преговорите, понудата и повикот да се направи понуда, понуда и писмо на намери, понуда и акцепт.

Во понатамошниот текст авторката се задржува на прашањето за критериумите за класификација на договорите според правите основи по коишто се склучуваат, за да конечно, после овие општи прашања започне со анализа на поединечните договори и тоа на самиот почеток со договорот за продажба. При анализа на договорот за продажба, посебно внимание се посветува на договорите за продажба со особени погодби, предвидени како договори со посебни специфики во однос на општите правила за продажба. Во овој дел авторката го истакнува спецификите на договорот за продажба со задржување на правото на сопственост и останатите договори со особени погодби и ги разграничува правилата на продажба со отплата на цената на рати, продажба по спецификација, продажба со задржување на правото на сопственост, продажба со право на првенствено купување, продажба по мостра и модел итн.

Во контекст на проучувањето на секој од овие договори за продажба со особени погодби, авторот анализа соодветни пресуди што покрај теоретското му даваат и практично знаење на студентот, односно способност за практична имплементација на одредбите за продажба и договорите за продажба со особени погодби.

Покрај продажбата на којашто авторката посветува најмногу внимание, во ова категорија на договори авторката ги обработува и договорите за размена и заем, истакнувајќи ги спецификите на овие два договори, истовремено разграничувајќи ги по основа на суштинските разлики и обележја, истовремено разработувајќи на правната природа на секој од овие договори. Понатаму, авторката ги анализира договорите за услуга, налог и дело, задржувајќи се на разликите во поглед на правната основа на овие институти, истовремено на обележјата кои ги разграничуваат, основните за престанок итн. За забележување е нагласувањето на разликите што ги истакнува авторот во овој дел, со цел да му разграничи на студентот правната основа за давање на предметите во услуга, наспроти заемот како правен основ за стекнување на сопственост на стварта дадена на заем. Авторот во овој сегмент теоретски го разграничува делото од налогот, како посебни институти на договорното право, служејќи се и со практични примери, пресуди и анализи на судовите во Република Северна Македонија.

Авторката користи практични примери и за анализа на договорот за заемот и услуга. Имено, иако анализата на договорите е направена почитувајќи го редоследот од законот, авторот со право во одредени делови се повикува и на други договори, при што успева на студентите да им презентира логичко разграничување и поврзување на институти во теоретска и практична смисла, без разлика што станува збор за договори со различна правна основ.

Овој принцип на пишување на учебникот јасно се забележува и во делот што го обработува договорот за дело и градење, каде авторот на јасен начин укажува дека во основата на договорот за градење е договорот за дело со соодветни специфики кои

произлегуваат градењето како дејност. Во секој сегмент и после секој договорот авторот нагласува кое право е применливо доколку со одредбите со кои се уредува конкретното правно дело одредено прашање не е определено. Авторката тоа го прави не само во деловите каде тоа е предвидено со изречна законска одредба, туку и таму каде што тоа не е предвидено, а произлегува од правната природа и карактеристиките на одделите прави дела. На овој начин студентите добиваат сеопфатна анализа и целосна претстава за договорите како извор на облигацијата и како правен механизам за пренесување на сопственоста, вршењето на услуги, здружувањето на средстава со цел поделба на добивката и загубата, зајакнувањето на побарувањата во правниот промет на стоки и услуги.

Почитувајќи го овој концепт, за авторката е посебно важно да студентите ја совладаат правната природа на секој од договорите и теоретски основи на секој од одделените институти. Доволна е само површна анализа на секој од договорите да се констатира дека авторката првенствено и со посебно внимание се фокусира на разграничувањето на еден во однос на друг институт, и доведување на истите во врска со создавање на целосна претстава за посебните категории на договори, издвојувајќи ги според правната основа по којашто се класифицираат во теоријата.

Во посебен дел од учебникот се анализира и договорот за ортаклак чијашто правна основа е здружување на средства. Авторката посебно внимание посветува на генезата на настанувањето на ортаклакот и истиот го доведува во врска со јавното трговско друштво, преддруштвото во смисла на статусното право, каде што ортаклакот претставува база на којашто се надградуваат спецификите на правните лица. На овој начин студентите се стекнуваат со знаења во еден поширок концепт, системско и во функција на поврзување на правните концепти и развивање на правниот резон и логика во поширок контекст на нивните знаења, компетенции и вештини.

Во посебен дел и целосно оправдано авторката се задржува на прашањето за договорите што се правна основа за зајакнување на побарувањата. Во овој сегмент, авторката се задржува на прашањето за зајакнувањето на побарувањето, особено во потрошувачките Б2Ц, договори. Авторката успеала договорите кои имаат заедничка нишка и обележја или коишто произлегуваат еден од друг да ги анализира преку поврзување на нивните главни карактеристики. Во ова смисла при анализирањето на договорот за заем авторката се впушта и во анализа на одредени аспекти на договорот за кредит, обезбедувањата по основ на кредит како споредни правни дела од акцесорна природа и тоа гаранција, договорна казна, банкарска гаранција итн.

Во договорите за обезбедување на побарувањата како облигациони средства за обезбедување на побарувањето, авторката посебно внимание посветува на определувањето на правната природа на овој договор, квалификувајќи го како сложено правно дело што во себе содржи елементи на повеќе договори нагласувајќи го односот на налогодавач и налогопримач на главниот должник и гарантот и односот на гарантот и доверителот по основа на договорот за гаранција. Во овој дел темелно се разграничува гарантирањето кај потрошувачките и трговските договори истакнувајќи го законски определениот статус на гарант-платец кај трговските зделки, супсидијарен гарант, гарантов гарант.

Во еден заеднички контекст авторот ги обработува и останатите договори што се правна основа за вршење на услуги и тоа договорот за сеф, договорот за банкарска тековна сметка, договор за асигнација, договор за организирање на патување, посреднички договор за патување, договор за алтоман, депозит итн. Во овој дел, заслужува внимание што авторката успеала да направи стручна анализа во разграничувањето на договорот за организирање на патување и посредничкиот договор за патување, што во практиката честопати создава дилеми, а во теоријата ретко е предмет на проучување.

Тргувајќи од сложеноста на осигурувањето, во учебникот посебно внимание е посветено на осигурувањето како дејност, со фокус само на општите одредби и посебните одредби кои се однесуваат на осигурување на лица. Авторката не навлегува во правниот режим и практика што се однесува на осигурувањето на имот/стока, од причина што вниманието е насочено кон граѓанските, односно потрошувачките договори, оттука,

предмет на анализа се само осигурувањето на лица и тоа: осигурување на живот и осигурување од несреќен случај. Во делот на осигурувањето вниманието е на животното осигурување, осигурување за несреќен случај и исклучените ризици. Во овој сегмент авторката на кратко ги елаборира и карактерот и природата на општите услови на работење, во кои се содржани повиците за упатување на понуда од страна на потрошувачите во Б2Ц договорите.

Конечно, следејќи го законскиот редослед на уредување на договорите, авторката последно се задржува на порамнувањето како вонсудско правно дело врз основа на којшто страните се согласуваат да ги отстранат неизвесноста и спорот којшто настанал помеѓу нив. Во овој дел за забележување е анализата и разграничувањето на новацијата како начин на престанување на правното дело и порамнувањето како вонсудска спогодба за уредување на правата и обврските. Авторката и во овој дел се послужил со соодветна и релевантна судска практика како соодветен модус да им се презентира на студентите целосна слика за овој сложен граѓанско-правен институт.

На крајот од учебникот, авторката анализа едно прашање на тема „Европско договорно право“. Како надградба на претходните прашања со национална димензија, ни се чини е оправдано внесувањето на ова прашања во материјата, со исклучиво европска димензија, што ќе им даде на студентите поширока научна и стручна перспектива за договорното право. Земајќи ги предвид последните трендови во правниот режим во Република Северна Македонија, како земја која претендира да биде дел од ЕУ, и целосно да го прифати европскиот правен режим, запознавањето со европските принципи, вредности и европската правна рамка на полето на договорното право, ќе им овозможи на студентите да добијат пошироко системско знаења за проблематиката.

Изучувајќи ја оваа материја, студентите би стекнале сеопфатно познавање и би добиле една поцелосна претстава за суштината на проблематиката на договорно право, посебно имајќи ги предвид спецификите на секој од поединечните договори кои се разликуваат во поглед на општото учење.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Материјалот анализиран во учебникот со наслов „Договорно право“ целосно ги задоволува потребите на наставниот план и програма по предметот Договорно право предвиден за студентите на прв циклус студии на Правниот факултет при УГД.

Според начинот на којшто овој материјал е структуриран и елабориран, истиот ги исполнува сите стандарди на учебник, поради што сметаме дека ќе им биде од голема корист на студентите на Правниот факултет во совладувањето на наставната материја по предметот договорно право.

Авторката успеала на сумарен и прецизен начин, користејќи референтна правна литература, да ја презентира материјата и низ призмата на судски пресуди да ја елаборира нејзината практичната примена. Без да навлегува во теоретски дилеми, анализа на спротивставени теоретски становишта, што не е предизвик и фокус на авторите при изработувањето на учебници, авторката се фокусирала на позитивното право и релевантна судска практика, како материјал подобен за студенти од прв циклус студии.

Уште во предговорот авторката јасно истакнала дека во овој учебник нема простор за анализа на дилеми и оспорување на различните теоретски ставови во однос на одредени прашања од материјата, туку дека материјалот е целосно адаптиран на стандардите и потребите на учебник, што подразбира создавање на структуриран материјал, со јасни заклучоци, прецизни дефиниции, што ќе им дадат конкретно знаење на студентите.

Токму ова авторката и успеала да го постигне. Одвојувајќи го битното од помалку битното, без исклучоци во поглед на суштината на материјата, на мислење сме дека со овој учебник авторката ќе ја постигне главната цел и тоа да придонесе во процесот на полесно и системско совладување на ова материја од страна на студентите. За истакнување е фактот што авторката водела сметка за сите аспекти на постигнување на целта поставена при пријавувањето на овој учебник.

Земајќи го сето ова предвид, на мислење сме дека овој материјал ги исполнува сите стандарди на учебник по предметот Договорно право и за таа цел му предлагаме на **Наставно-научниот совет на Правен факултет при УГД да ја усвои рецензијата и да го одобри неговото издавањето и објавување на е-библиотека на УГД, како електронска верзија на учебник предвиден во програмата на прв циклус правни студии на Правниот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип.**

Рецензенти

Проф. д-р Гале Галев, с.р.

Проф. д-р Јадранка Дабовиќ-Анастасовска, с.р.